

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Li
13
437
27

Li 13.437.27

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
ALBERT ANDREW HOWARD

CLASS OF 1882

POPE PROFESSOR OF LATIN

RECEIVED NOVEMBER 24, 1928

*Inp³ialis
Madvig*

Howard

SOLLEMNIA ACADEMICA

AD CELEBRANDUM

DIEM XXVIII IANUARIJ MDCCCXXX

REGIS AUGUSTISSIMI

FREDERICI SEXTI

NATALEM

HABENDA INDICIT

UNIVERSITATIS REGIAE HAUNIENSIS

R E C T O R

IOANNES SYLVESTER SAXTORPH,

MED. DOCT., CHIRURG. ET ART. OBSTET. PROF. ORD., REGI A CONSILII STATUS.
ORDINIS DANNEBROGICI EQUES,

CUM

SENATU ACADEMICO.

HAUNLÆ 1830.

De locis aliquot Iuvenalis interpretandis proluendi causa disputavit D. IO. NIC. MADVIG,
Ling. et Lit. Lat. Prof. Extraord.

TYPIS EXCUDIT DIRECTOR JANUS HOSTRUP SCHULTZ,
AULÆ ET UNIVERSITATIS TYPOGRAPHUS.

Li 13.437.27

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
ALBERT ALFRED EDWARDS
NOVEMBER 24, 1925

Quum in argumentis scriptionum Academicarum alia sequi possint, qui semel aut raro ad huiusmodi scribendi munus vocantur, alia necessario sequatur, cui sæpius obeundum est, videor mihi non inepte facturus, si, quoniam mihi hæ partes coetus Academicos indicendi demandatæ sunt, materiam subinde ex iis rebus sumpsero, ad quas in scholis Academicis tractandas delatus fuero, ut, si qua ibi inciderint, de quibus accuratius et plenius publice disputare operæ pretium videatur, ex iis nonnulla per hanc scribendi opportunitatem exponantur. Huius consilii exsequendi hoc ipsum initium libet facere. Versor enim quum maxime in Iuvenalis satiris enarrandis, in quibus quum non solum uno et altero loco ab aliis enarratoribus necessario mihi discedendum sit, sed reprehendenda interdum universa, qua utuntur, enarrandi ratio, decrevi de locis aliquot Iuvenalis ita disserere, ut et sententia mea, quam de nonnullis iam breviter in scholis proposui, uberius declaretur, et, in quibus rebus positæ sint errorum causæ, ostendatur. Atque neminem esse arbitror ex iis, qui in scriptoribus Latinis legendis versati sunt, qui ignoret, quantum restet operæ in Iuvenalis satiris ponendæ, quum propter ipsarum difficultatem, tum quod ad eas enarrandas nec multi accesserunt nec satis plerique instructi ad eam rem agendam. Quum enim plerisque, quod in vetustissimis illis, Calderino, Britannico quique circa eam ætatem fuerunt, ferendum est, subtilior sermonis Latini cognitio deesset, sine qua nemo potest omnia vestigia verborum persequi et ex iis ita sententiam eruere, ut non solum, quid verba significant, videat, sed, quid significare non possint, perspiciat, neglecta fere est in locis difficilibus grammatica hæc subtilitas et accurata verborum interpretatio, quæ illius tanquam radicibus niteretur, sententiæque sæpe conie-

ctando magis quam interpretando effectæ. Quo quum accessisset opinio illa, in poeta satirico ante omnia videndum esse, quid oblique et obscure tetigisset, (allusiones vocant,) isque sibi ingeniosissimus videretur, qui aliquam huiusmodi significationem reperisset, id quod facillimum est, si orationis vinculis te exsolvas et rerum leves similitudines veneris, neglectis dissimilitudinibus, permagna orta est errorum et vanissimarum suspicionum multitudo, quum, nondum perspecto, quid poeta dixisset et quæ posset in verbis sententia inesse, quæreretur, quid significasset, significationes autem non ex notis iis, quas poeta posuisset, eruerentur, sed aliunde sumptæ inferrentur, et ad eas verba accommodarentur. Huic denique perversitati quum adiungeretur parum cauta earum rerum, quæ ex historiæ et antiquitatis cognitione ad interpretationem adhibebantur, tractatio¹⁾, absoluta est pravissima interpretationis forma, quum nihil, quod sequeretur, haberet, huc illuc vagantis et tanquam in tenebris palpantis quodquæ obiectum esset arripientis et propter hanc ipsam causam perpetuo dubitantis, quam qui secuti sunt, quamquam laborem studiumque et doctrinæ quoque quandam copiam attulerunt, officio tamen boni enarratoris non satisfecerunt, reliqueruntque non contemnendi laboris materiam ei, qui hanc enarrandi rationem ad grammaticam et historicam severitatem revocaturus est; quod qui post Heineckium (nam Heinrichii, viri clarissimi, opera in paucis locis substitit) facere co-

1) Exemplo esse possunt (nam superiorum, quibus ignosci debet, errores interdum a recentioribus repetitos omitto) pleraque, quæ Henninius de suo adnotavit, velut quæ de mensis Romanorum Rupertio docte exposuisse videtur ad I, 137, cuius loci propter hanc ipsam vanam et confusam doctrinam sententia intellecta non est; neque enim luxuriosos, qui una mensa vel lance patrimonia tota absumant, poeta notat, sed luxuriosos avaros, qui, quum multos et eximios orbes mensarum habeant, non plures mensas ponant, quæ ponendæ essent convivis adhibitis, sed unam, sibi sufficientem; soli enim sumptuosius epulis indulgent, eodem rei familiaris damno; erat omnino Henninius Almeloveni amici sui similis, cuius doctrinam et lectionem variam et in diversis collectaneis ad rem omnem literariam conficiendis laborem laudat P. Burmannus Secundus ep. dedicat. ante Anthol. Lat. I. p. XLIV, iudicii subtilitate et accurata eruditione destitutus. Sed similia alii committunt; velut quis ferat etiamnum in commentariis Rupertii (ad VI, 469) circumferri scholiastæ in re notissima errorem de Poppæ in exilium missa?

natus est, Weber in iis locis, quos in animadversionibus editioni suae subiectis tractavit, voluisse mihi magis videtur, quam potuisse ²⁾.

Ex hac igitur tam ampla disputandi materia nonnulla decerpuri initium capiemus ab eiusmodi loco, in cuius vulgari enarratione magna pars

- 2) Inique dictum hoc videri potest, certe non opus fuisse dici. Sed in foedis illis laudationum per ephemeridas Germanicas sordibus et levitate et in hac scribendi et veterum opera edendi prurigine rectum mihi videtur interdum severe et aperte, non contumeliose, loqui. Neque enim, quamquam quædam non contemnenda dixit, ad Iuvenalem enarrandum aut iustam sermonis peritiam attulisse videri debet, qui (ad sat. xv, 35 p. 377) Iuvenalem dicentem facit: *odium ardet (urit) Om-bos et Tentyra*, et ad hunc soloecismum tuendum advocat Virg. Georg. iv, 425 (*Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos Ardebat*); aut subtilitatem grammaticam, qui in his verbis (vii, 129 p. 274) *sic Pædo conturbat, Matho deficit, exitus hic est Tonguli*, non vidit et *conturbat* et *deficit* eodem modo ad particulam *sic* referri et similes exitus Pedonis et Mathonis ex eadem causa significari, sed *Pedonem alios quidem conturbare* (in quo alios illos et locutionis *conturbare aliquem* significationem ipse finxit), sed *Mathonem deficere* interpretatur; aut in argumentando cautionem, qui ex eo, quod hoc loco Matho deficere dicitur, exhaustus ostentationis sumptibus, p. 136 efficit, macrum fuisse, nec obesitatem inflati corporis in eo alibi a poeta, notari potuisse; aut rerum antiquarum cognitionem, qui post Schurtzfleischii et Crameri admonitionem, ne Zieglerum commemorem (de mim. Romau. p. 72) aut Langium (Vind. Tragoed. Rom. p. 12) et alios, pro Catullo mimographo ex Domitiani ætate non solum Q. Lutatium Catulum obtrudit (ad viii, 186 p. 295), sed, confuso utriusque nomine, Q. Lutatium Catullum, (qui error nescio unde ortus et a multis propagatus repetitur etiam apud Bähr. in hiat. lit. Rom. p. 76, qui Zieglerum auctorem laudat, longe alia tradentem,) et (p. 208) saltitatem apocolocyntoseos Senecæ laudat, in qua Claudius inter cucurbitas referatur, (quod alii quoque, qui libellum non legerunt, in eo narrari putant); aut cogitandi laborem, qui ad vi, 190 sqq. (p. 229) Achaintrium laudat, quod in v. 195 *interrogandi signum post verum, quo oratio turbetur, sustulerit*, et in eodem loco enarrando proxima pagina, v. 195 *interrogatione*, inquit, *instituta facete præparantur sequentia*; aut diligentiam, qui p. 296 (ad viii, 187), quum apud Rupertium hæc legisset: *Laureolus mimus vel eiusdem Catulli — vel potius Nævii aut Laberii. v. Macrob. ii, 7. Gell. iii. 3. viii, 13. 14. xvii, 14.*, simpliciter narrat, et Laberium et Nævium minime illo nomine scripsisse, deinde quinque illos locos pro testimonio, Rupertio non nominato, transcribit, quum ab ipso Rupertio discere potuisset, Nævii Laureoli mentionem niti corruptela dudum sublata loci Gelliani, inspectis autem locis intelligere, Laberii Laureolum nusquam nominari, Gellii librum octavum non superesse, sed capitulum eius indicem, in capp. 13 et 14 nihil de Laberio dictum fuisse, sed c. 15 aliquid, nihil tamen de Laureolo. Neque tamen hæc ita intelligi velim, quasi non multos libellos philologicos deteriores valde laudatos legerim.

eorum, quæ reprehendimus, inesse videatur. Satiræ enim primæ v. 58 sqq. hæc leguntur:

Quum las esse putet curam sperare cohortis,
 Qui bona donavit præsepibus et caret omni
 Maiorum censu, dum pervolat axe citato
 Flaminiam puer Automedon: nam lora tenebat
 Ipse (*vulg.* tenebat, Ipse) lacernatæ quum se iactaret amica,
 Nonne libet medio ceras implere capaces
 Quadrivio? &c.

Ita enim, etsi id ad nostram disputationem non pertinet, interpungenda extrema sunt, quemadmodum Rupertius fecit, ut versus 63 superioribus adiungatur; alioquin enim particula *quum* in v. 55 et 58 non habet, quo referatur; ad illa enim *Sed quid magis* &c. referri non potest, quum ea per se dicantur et cum interrogatione illa *Hæc ego non agitem* coniuncta sint. Optime autem et graviter in v. 64, ubi Rupertius non recte orationem abruptam dicit, interrogationi novum foeditatis exemplum adnectitur. Hunc igitur locum, quo notatur insanum nobilium aurigandi studium, sordidum et sumptuosum, interpretes iam inde a scholiasta (ad v. 59)³⁾ ad Neronem referunt et ita enarrant, ut notari hominem dicant, qui, consumptis, dum Neroni aurigandi officium præstet, bonis, audeat sive tribunatum militare sive (ut plerique accipiunt) prætorii præfecturam sperare. Nec certis hominum nominibus abstinere; Cornelium enim Fuscum aut potius Sophonium Tigellinum intelligunt. Addunt, Neroni aurigam fuisse, quum is se Sporo iactaret; hunc enim spadonem, quem Nero usque eo amavit, ut sceleratis nuptiis uxoris loco duceret, lacernatam amicam esse. Quæ quam sint aliena a poetæ mente et quam non scite composita, facile patebit. Primum Iuvenalis in tota hac satira, in qua, quid ad satiras scribendas impulerit, exponitur, ut par erat, ea scelera tractavit, inter quorum exempla ipse versabatur, eaque aut universe notavit aut suæ ætatis hominem aliquem, qui pro

3) Quum scholiastam dico, unum ex iis intelligo, quorum adnotationes, ætate et bonitate diversissimæ, corrasæ sunt et in unum corpus conflatæ; non est autem recens hoc significationum captandarum studium.

exemplo totius generis esse poterat, arripuit. Quo modo igitur subito ad Neronis pravitatem transiit, unius hominis, longe ab illis temporibus remoti? quo modo fingit se huius occurrenti ita exacerbari, ut se a satira scribenda continere nequeat? Sed quod caput est et quod ante omnia queri debet, qua nota Nero et res ad eum pertinens significata est? Nulla profecto, ne minima quidem. Ac tamen nulla maior est perversitas, quam ea subicere scriptori, quae non ipse, quamvis tecte dixerit, ita insignierit, ut confidere potuisse videatur, eos lectores, quos sibi proposuisset, (neque enim enarratores nostrae aetatis animo sibi fingeat,) a re significata non aberraturos. *Ipsa* (v. 62), inquit, Nero est; sic enim appellatur honoris et praestantiae causa imperator, isque est usus huius pronominis. Miram vero interpretationem, quia *αὐτός* et *ipse* (addo nostrum pronomen eiusdem significationis), ubi ex contrariis relictis et ex persona loquentis et ex ipsa re clarum sit, quis intelligatur, de eo dicatur, qui praecipuus et quasi dominus sit, (velut Pythagoraeus, quum de dogmatibus suis loquitur, *αὐτὸν φάσαι* dicit, Pythagoram significans,) ideo *ipse* hic imperatorem esse, deinde Neronem! Ut longe aliter pronomen intelligatur, orationis coherentiam postulare, statim apparebit. At res ipsa, aurigandi studium, ad Neronem nos vocat. Si quidem ad imperatorem; ipsum enim studium postea quoque Iuvenalis tempore in nobilibus nebulonibus fuisse et a Iuvenale notatum esse, satis constat ex notis versibus satirae octavae (146 sqq.), neque sane statim post Neronem frugi facti sunt Romani nepotes, nec Nero primus nobilis ei studio operam dedit; notus est Antonius quadrigarius (ex Asconio ad fragm. Cic. orat. in toga cand. p. 324 Or.; cfr. append. disput. nostrae de Asconio p. 56.). Quamquam si maxime concedamus, ex Neronis temporibus ductam hanc imaginem, non protinus sequatur, ipsum Neronem hoc loco commemoratum esse. Restat Neronis significati index lacernata amica, quae qualis sit, paulo post videbimus. Sporus quidem illatus est, postquam interpretes Neronem manu se tenere putarunt; apud scholiastam nondum est. Sed ipsam, quam fingunt, historiam paulo accuratius adspiciamus et simul singula poetae verba persequamur. Bona dicunt consumpsisse hominem,

dum Neroni auriget. Aut coactus fecit, et miseratione dignus est nec ut impudens exagitandus, quod munus militare petat; aut Neroni gratus, foeditatis minister; at is certe hoc obsequio patrimonio non se exuit, nec ad sustentandas res suas stipendium militare ambire coactus est⁴⁾. Deinde in proximis (in quibus v. 61 Heinecke recte interpunxit) mirus est error eoque tota continetur hæc interpretatio. Lora enim homo ille tenuisse dicitur, quum ipse, hoc est, ut dicunt, Nero, amicæ se iactaret; apparet, tota illa res, quam notatam putant, qualis esset, non cogitasse; quid enim? hoc-cine traditum est, Neronem nobilibus aurigis usum? hoc-cine in eo certatim exagitant scriptores? immo id nemo dixit, neque quidquam a studio illo Neronis alienius. Ipse in circò aurigavit, ipse equorum agitator fuit. Sed nondum satis erroris. Iactasse se dicitur amicæ; qua re? quid est enim aliud *iactare se alicui* quam se suasque artes et bona ostentare? (amatorias delicias agere, ut interpretantur, neque est, neque eæ aptæ admodum ad axem citatum;) quid igitur iactatur in hac curruum agitatione? quæ una poterat quamque isti homines in summa laude ponebant, aurigandi ars; eam autem ostentabat, qui lora tenebat, Automedon. Perspicuum iam est hunc esse *ipsum* illum, unumque hominem notari, et sic esse interpungendum

nam lora tenebat

Ipse, lacernatæ &c.

Elicitur igitur ex hoc loco Nero cum suo comitatu. Nam amicam lacernatam quod Sporum faciunt, quis non videt, Sporum, quem mulierem efficere Nero studebat, muliebria vestimenta sumpsisse (cfr. Suet. Ner. 28.), tantumque abesse, ut is virilis habitus mentione significetur, ut contra muliebri significandus fuerit? Verbis nihil continetur nisi imago mulieris non pudicissimæ, viriles vestes imitantis. Complexar igitur omnia. Iuvenalis

4) Vidit hoc Heinecke, itaque, *dum* et sententiam huic particule subiectam (v. 60) iungat versui 58 contra omnem sermonis usum et ita ut oblivisceretur verborum *bona donavit præsepibus*, eumque sequitur Weber. Notissimus est usus particule *dum* ita cum presenti tempore posita, in quo plerumque apud non solum tempore conjuncta sed occasionem rei in primaria sententia, cui proxime semper adnectitur, dictæ præbens significatur, ut hoc loco caret (id est, perdidit), *dum pervolat* &c.

inter cetera scelerum et flagitiorum exempla describit hominem insano avarigandi studio ex divitiis ad inopiam redactum et munus militare impudenter petentem, inopiæ ex publico levamen; eius incitato curauit Elaminiam spectante amica pervolantis imago proponitur. Nondum dixi de ipsa illa *cura cohortis*, nisi quod causam eius petendæ significavi; et quæstus causa et stipendii illis temporibus Romanos militasse et munera militaria vitæ sustentandæ aut pecuniæ comparandæ causa petita, satis notum est tetigitque eam rem Iuvenalis XIV 193. sqq. Iam primum concertationes illæ, Tigellinusne intelligendus sit an alius, et omnino de certo homine intelligendo, sublatae sunt, Nerone hinc expulso. Videndum tamen exempli et admonitionis pausa, quam non recte rem suam agant. Unde enim præfectura illa prætorii? Ea adeo non significatur curæ cohortis appellatione, ut nihil certius sit, quam, quum ita simpliciter cohors dicatur singulari numero nec ullo addito vocabulo, non intelligi posse non modo præfecturam cohortium prætoriarum, sed nullum summi gradus munus militare. Et tamen Weber, tanquam in certissimo fundamento insistat, Tigellinum hic aperte se tenere putat; neque eo movetur, quod obscuro eum loco ortum et pauperibus parentibus accepimus; potius hinc novam exculpsit verborum interpretationem, ut *carere omni maiorum censu* dicatur, non qui rem paternam dilapidarit, sed omnino qui egeat nec patrimonium a maioribus traditum acceperit. Adeo non animadvertit (præterquam quod belle hæc coniunguntur: bona donavit præsepibus et nihil a maioribus habuit), perverti vim totius loci, nisi nobilis homo et ista arte indignus ex divitiis avitis ad inopiam redactus intelligatur. Sed redeamus ad poetæ verba, quibus munus unius alicuius cohortis regendæ significatur. Tribunatum militare Lipsius (de milit. Rom. II. 9) post scholiastam intellexit; et satis lautum fuisse illo tempore tribunorum stipendium patet ex Iuven. sat. III, 132 et Plin. Hist. Nat. XXXIV, 3; sed tamen, quod Lipsius suspicatur, tribunos cohortium singularum regendarum munus habuisse, auctoque eorum numero singulis legionis cohortibus singulos præfuisse, incertum est (aliud est enim cohortibus a corpore legionum separatis præfuisse tribunos), etsi confirmare

eam sententiam Morus ad Caes. B. Civ. II, 20 Vegetii auctoritate conatur, non satis firma in huius ætatis rebus⁵⁾. Relinquuntur cohortes prætorianæ, quarum singulis suos tribunos fuisse præfectos constat, (vid. Sueton. Claud. 56 *tribunus cohortis prætorianæ* et Ner. 47, Tac. Hist. II, 92. *proposuerat prætorianis P. Sabinum, a præfectura cohortis*), et, quas maxime huc pertinere arbitror, cohortes sociorum; harum enim præfecturas inter militias equestres numerat Sueton. Claud. 25, et, quod peraptum est ad Iuvenalis locum, hunc primum ponit eiusmodi militiæ gradum⁶⁾. Itaque apud Plinium ep. X, 19 (56 Gier.) Traiano ita commendatur iuvenis Nymphidius Lupus, ut prima sui experimenta dedisse dicatur, quum *præfectus cohortis* esset. Vel hoc munus ea, quam dixi, causa peti potuisse, satis ostendit, quod in sat. XIV pater avarus filio suadet, ut centuriatum petat et ad primipilare munus enitatur.

Paulo pluribus verbis ab hoc loco obliquæ significationis suspicionem ab interpretibus contra mentem poetæ illatam removi, quod unus locus plurium errandi generum exempla habere videbatur. Idem multo facilius et brevius fieri potest in aliquot locis, quos ideo pono, ne sine causa hoc genus accusasse videar. Velut quod Weber Iuvenalem I, 66 sqq. teute in M. Regulam, notum ex Plinii epistolis et aliunde, invehi putat, quid est in verbis, ex quo magis Regulus intelligatur, quam quivis alius ex foeda illorum temporum turba falsariorum⁷⁾, aut quod I. v. 69. matronam potentem Agrippinam, matrem Neronis, esse volunt, quid perversius, quam, quum poeta re-

5) In altero Vegetii loco ab Oberlino citato non id est, quod is esse dicit.

6) *Equestres militias ita ordinavit, ut post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret.*

7) In eodem loco Weber v. 67. difficultatem sibi sustulisse videtur, quod admonuit *signator falso* dici intellecto in, ut sæpius apud Iuvenalem. Vellem posuisset locum, ubi reperiret dictum *signator in falso, in tabulis, in testamento* similiter, vel certe, ubi *signare in tabulis, in testamento*. Aut recte interpunxit Rupertius, ut primum *universæ falso* dicatur, deinde singulatim et ita ut facilitas rei significetur, *exiguæ tabulis et gemma: illa* (quod tamen nec per se bonum est et sic aliis nudo dictis *signator*), aut scripsisse Iuvenalis videtur *Signato falso*, ut *signator* scriptum sit ab aliquo, qui subiectum præcedentis sententiæ substantivo expressum desiderasset.

neficia matronarum illo ipso tempore frequentissima fuisse alibi dicat (VI, 655. 656.), propter solam potentiae appellationem, quasi nullae Romae praeter imperatorum uxores potentes matronae fuerint, Agrippinam ex Neronis tempore huc advocare, in quam ne cadit quidem veneficii genus a poeta positum. Illius enim boletus notissimus est, quo Claudium sustulit, hic rubeta nominatur, genus veneni tum, ut videtur, rumoribus iactatum (cfr. III, 44. VI, 659.). Quam violenter autem verba ad huiusmodi res significandas detorqueantur, exemplo esse potest, quod I, 78, ubi in libidinis flagitiis notandis *sponsae turpes et praeextatus adulter* a poeta ponuntur, sponsas illas viros nubentes intelligunt, quod genus foeditatis in satira secunda exagitat, quasi iis verbis, quae hic posita sunt, aliud significetur, quam sponsae non castae nec libidinis saltem ante nuptias expertes, aut quasi quidquam huic loco aptius sit, quam huius libidinis notatio, quum in altera parte sit adolescentulus iam in praetexta adulter. Quid dicam de Pegaso, iurisconsulto, praefecto urbis, egregie a Iuvenale laudato IV, 78, quem ut Stoici speciem affectantem rideri Henninius et Rupertius putant, suspiciunculam Ferrarii secuti; quod Roma ad Domitianum in arcem Albanam festinaturus abollam sumere dicitur (v. 76.); id enim esse vestimentum philosophorum idque intelligi ex III, 115. Itaque quod Egnatii Celeris, Stoici, qui Baream Soranum detulit, scelus *facinus maioris abollae* appellatur, de cuius locutionis significatione ipsi dubitant, inde conficitur, abollam philosophorum propriam fuisse, quum in Varronis fragmento apud Nonium vestis militaris sit, apud Suetonium (Calig. 35) purpurea regis, apud Martialem (VIII, 48) hominis delicati et elegantis *), ut satis appareat, non proprium certi hominum generis vestimentum fuisse, sed commune

8) In loco illo tertiae satirae verum videtur, quod in asholio primo loco ponitur (deinde enim altera illa de pallio philosophorum additur interpretatio), proverbio quodam dici de maioris hominis et potentioris scelere; aperte enim Egnatius seiungitur a turba Graculorum in gymnasiis strepentium et eorum factis levioribus. Nam *transi gymnasia* quippe *sic omite, praeferi gymn.* non *transi ad gymnasia*, non debebat dubium esse Latine scientibus, etiam si Iuvenalis VII, 190 non scripisset: *Exempla novorum factorum transi.*

crassius (Serv. ad Virg. Aen. V, 421), quod togæ reliquoque habitui super-
 iniici soleret, ut hoc loco a Pegaso, iter hieme stridente (vid. v. 58) ingressuro.
 Sed nulla fere pravior et quæ magis et res diversissimas confundat et poe-
 tæ sententiam pervertat, ex hoc genere suspicio est, quam qua ad sat. III,
 79. 80 utuntur. Græcorum nationem ad quamcunque artem aptam, nihil
 non tentantem et audentem quum descripsisset, postremo omnia comple-
 ctens, id facinus, in quo quasi summa audaciæ et impudentiæ humanæ con-
 stitisset, non ab alio alicuius gentis homine, sed a Græco tentatum esse
 dixit; Atheniensem fuisse, qui alas sumpsisset. Quis non videt, ad hanc
 sententiam implendam nihil aliud pertinere præter Dædalum, nihil aliud
 verbis contineri, quicquid denique addatur, perire omnia et everti? Et ta-
 men quum apud Suetonium (Ner. 12.) scriptum esset, quum Nero inter alia
 pyrricharum argumenta Icarum volantis spectaculum ederet, Icarum primo sta-
 tim conata iuxta cubiculum imperatoris decidisse ipsumque cruore resper-
 sisse, hoc a Iuvenale significatum interpretes putaverunt, quasi aut res per-
 pusilla, quo tempore Iuvenalis satiras edidit, nota vulgo fuerit aut significa-
 tione digna, aut in misello homine, a sævo tyranno periculum vitæ adire
 coacto, quem ne Græcum quidem fuisse constat, quidquam vel audaciæ
 vel ridiculi et eorum, quæ hic tractantur, simile fuerit. Sed non minus
 improbandum, quod IV, 106, ubi Rubrius quidam senator *improbior sati-
 ram scribente cinædo* dicitur, hunc cinædum Neronem esse et alii putarunt
 et nuper, quum Manso negasset, Weber magno opere pugnavit, quum ta-
 men primum in verbis nihil insit, quo Nero notetur (nam quod Nero cinæ-
 dus fuerit, ideo concludi, ex cinædi nomine Iuvenalis lectores in tam per-
 vulgata morum labe intelligere potuisse, significari imperatorem dudum inor-
 tuum, quis non miretur? satira autem clarum Neronem fuisse nemo tradi-
 dit, nedum ita clarum, ut ad eum significandum satiræ mentio sufficeret,
 etsi carmina probrosa in Afranium quendam et Clodium scripsisse Tacitus
 et Suetonius narrant; longe aliud enim apud antiquos carmen probrosum,
 aliud satira); deinde nihil hac significatione videatur alienius a sententia
 loci reperiri posse; quid enim? quum poeta improbissimum hominem Ru-

brium notare vellet, quo potuit elegantius modo, quam ita ut non certi hominis exemplum poneret, sed nequitiae foedissimae formam universe absolveret cinædum, flagitiosissimum hominem, alienas libidines reprehendentem ponens? Iam pro his finge, Nerone improbiorem dici; periit vis sententiæ⁹⁾.

Sed satis exemplorum posuisse videor, de quibus ideo plura dixi, quod non solum in singulis locis errari animadverti, sed totum genus parum caute tractari, in quo ad multa simul attendendum est, poetæ consilium, loci totius coherrentiam, verborum aliasque notas ex veterum usu sensuque aestimandas, rerum, quæ significatæ putantur, naturam et rationem, animusque referendus ad primos lectores, ut, quæ res illis tanquam præsentibus obversatæ fuerint, ut leviter notatæ non laterent, intelligatur. Sed quoniam huiusmodi significationum suspensionem a pluribus locis removimus, rursus in alio loco rem satis, ut nobis videtur, perspicuis notis significatam, sine qua sententia intelligi et lepos sentiri nequeat, eruamus. Is locus est in satira decima, ubi in descriptione cladis Seiani hæc posita sunt (v. 81 sqq.):

Perituros audio multos.

Nil dubium: magna est fornacula: pallidulus mi

Brutidius meus ad Martis fuit obviu aram.

Quam timco, victus ne poenas exigat Aiax,

Ut male defensus. Curramus præcipites et,

Dum iacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.

Quam vim v. 84 et 85 habeant, et quo spectet Aiædis commemoratio, non apparet. Vulgatam sententiam eorum, qui Brutidium et alios cum Seiano in exitium tractos cum Aiæce comparari putabant, Rupertius recte reiecit.

9) Ad fidem rei improbabilis conciliandam Weber argumento utitur non magis probabili, hanc Neronis significationem Romanos lectores intelligere potuisse, patere ex eo, quod Persius I. v. 128. Neronis carmen, quod *luscio* inscribebatur, his verbis tetigerit: *et lusco qui possit dicere: lusce*. Ea vero Casauboni suspicio ex nulla alia re ducta est, quam ex luscii vocabulo simili nominis carminis. Describit Persius ineptos homines et in puerilibus dictis sibi placentes tanquam acutis et salsis; huiusmodi facillimi, non dicti, sed convicii exemplum ponit et de ipso homine hæc adiungit: *sese aliquem credens, Italo quod honore supinus Pregerit heminas Areti ædilis iniquas*. Quid hæc ad Nerone et ad eius carmen?

Sed quod ipse Tiberium Aiace fecit, non expediuntur difficultates. Nihil enim simile Aiace victi et Tiberii, quos oderat opprimentis; deinde non sane male defensus Tiberius, senatu celeriter Scianum et eius amicos ad mortem rapiente; quamquam omnino vindicandi, non defendendi verbum ei rei aptum erat; tum Ajax ipse se defendit et suam causam egit, Tiberius irascitur ut ab aliis male defensus. Itaque hæc interpretatio exitum non habet. Præterea nimis breviter et sine ullo, ut videtur, lepore Brutidius interponitur, deinde oratio ad alia convertitur. Sed ad hunc ipsum pertinent illa de Aiace, et in iis inest id, quod quærimus. Brutidius enim Niger eloquentia et declamando inclaruit imperante Tiberio (Tac. Ann. III, 66. Senec. Suasor. 7. cfr. A. Schott. de claris apud Senecam declamatoribus); iudicium autem armorum inter Aiace et Ulyssem sæpe materiam declamantibus præbuit: exstant Antisthenis declamationes Græcæ; apud Latinos Porcium Latronem hanc causam tractasse constat (Senec. contr. II, 10), a quo Ovidius, qui ipse eam, ut ita dicam, versibus declamavit in libro XIII Metamorphoseon, multa sumpsit (Senec. l. c.). Eandem patet Brutidium Nigrum declamasse, certe pro Aiace dixisse. Is igitur, qui a Iuvenale loquens inducitur, quum Brutidium sibi pallidum et anxium (non quum ad mortem duceretur, sed quum ruinam ad se perventuram prævideret) occurrisset dixisset, ridicule admodum de homine inimico, quem antea cum irrisione Brutidium suum appellaverat, quasi miserans, quam timeo, inquit, ne Ajax poenas exigit; mortem Brutidio impendere significat, poenam frigidæ declamatiunculæ, immissam ab Aiace inepte defenso.

Ab iis, quæ poeta tecte aut significavit aut significasse creditus est, ad duos locos disputationem transferam, in quibus commemorantur aperte res illo tempore vulgo notæ, sed ita, ut obscurum esse propter historię ignorationem videatur, quales fuerint. In quorum altero reprehendenda est in interpretibus, non ut antea, suspicionis audacia, sed, quod præterea vitium initio notavi, nimis anxia dubitatio non firmiter ea vestigia, quæ a poeta posita sunt, tenentium. In tertiæ enim satiræ v. 117 et 118 poeta, postquam Egnatium Celerem Baream Soranum amicam delatione sua ever-

tisse dixit, quo loco Egnatius nutritus esset, per has ambages circumlocutus est

ripa nutritus in illa,

Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi,

quibus verbis quæ regio significetur, adeo dissentiunt, ut alii Tarsum, alii Cretam, alii Thebas, alii Hippocrenen, alii Corinthum intelligant, Rupertius etiam plurium locorum optionem det; in quo mirandum est, aut poetam tam ambigue et vitiose locutum esse, aut, si is delapsæ Pegasi pinnæ mentione satis locum declaravit, adeo obcuratam esse nunc illam fabulam, ut tanta dubitatio esse possit. Verum nulla poetæ culpa est nec res incerta. Nam neque in Creta neque in cæteris, quæ commemorant, locis præter Tarsum huius fabulæ vestigium apud quemquam veterum deprehendimus; (diversum est enim, Pegasus devolasse in aliquem locum aut inventum;) certam sedem habebat in nobili Tarsensium urbe ad *ripam* Cydni posita, cuius nomen plerumque originem habere ferebatur a *ταρσῷ* Pegasi delapso, quem alii de pinna, alii de ungula interpretabantur, quamquam variabat fama, pro Bellerophonte aliis Perseum et pro *ταρσῷ* Pegasi talaria Persei commemorantibus (vid. Dionys. Perieg. 869 sqq. et ibi Eustath. Avien. 1033 sqq. Steph. Byzant. p. 638 ed. Pin. et quos Cramer ad schol. Iuven. citavit). Ea igitur urbs quin recte a scholiasta et post eam aliis hoc loco intellecta sit, dubitari nequit. Obstare videtur Dionis Cassii testimonium, qui (62, 26 p. 1022 Reim.) Egnatium Beryti in Syria natum tradit, et obstaret, si Iuvenalis, quod vulgo putant, patriam et natale solum indicasset; sed is Tarsi nutritum, id est, educatum et eruditum dicit, non natum. Scimus enim Tarsi omnium liberalium disciplinarum, grammaticæ, rhetoricæ, philosophiæ, studia et scholas illis temporibus tantopere floruisse, ut ea laude Athenas fere et Alexandriam superaret; cuius rei testis est Strabo loco memorabili p. 673 sqq., cuius extrema de hac re verba (p. 676) hæc transcripsisse non alienum erit: *Μάλιστα δὲ ἡ Πώμη δύναται διδάσκειν τὸ κληῖθος τῶν ἐν τῇσδε τῇ πόλει φιλολόγων*. Ex his igitur, qui Tarsi eru-

diti Romam confluebant, Græcis doctis unum tenemus Egnatium Celereim; ex patria propinqua eo missum.

Maiorem longe dubitationem alter locus habet, in quo dissentiendum mihi est ab homine clarissimo Heinrichio. Neque enim, quæ ab eo de satiræ primæ v. 36 excogita et ingeniose exornata postea Rupertius probavit, vera esse puto. Proponit Iuvenalis imaginem sævissimi delatoris, cuius artes vel ipsi reliqui delatores timeant. Hoc ita extulit (v. 35. 36.):

quem Massa timet, quem munere palpat

Carus et a trepido Thymele submissa Latino.

Ex quibus verbis efficitur, ut Latinus mimus, qui Domitiano imperante floruit, inter delatores ponatur, et Thymele mima (quam schol. cod. Barthiani nullius auctoritatis uxorem Latini facit) ab eo ad mitigandum potentiorum illum delatorem submissa dicatur. Id quum A. Turnebus parum probabile putaret, Thymelen et Latinum comparationis causa inductos credidit, ut simile petatum esset a mimo tum noto, in quo Latinus et Thymele partes egissent, et hic sensus esset, similiter Carum delatorem illum palpare, quemadmodum in mimo illo Thymele a Latino submissa maritum suum palparet. Qua interpretatione probata Heinrichius, id quod tum necessario faciendum erat, et in *ut* mutari iussit; deinde mimi illius argumentum ex hoc loco et sat. VI, 41 sqq. atque VIII, 197 componere studuit; in qua re parum tutum mihi videtur, quum tres omnino huiusmodi loci apud Iuvenalem legantur, qui ad actionem Latini et Thymeles referri possint, omnes ad eundem mimum referre. In ipso autem argumento sane non placet, quod ab adultero deprehenso, cuius partes Latinus sustinuerit, ipsa uxor adultera ad maritum mitigandum submissa fingitur. Sed hæc ipsam rem non valde attingunt, quoniam aliter fingi possunt. Verum ipsa comparatio Cari et Thymeles submissæ non apta videtur, hominis delatorem munere palantis et moechæ subdolis blanditiis stolidum maritum delinientis. Itaque mihi redeundum esse ad veterem interpretationem videbatur (in qua patet ad nomen Thymeles assumendum tantum esse *palpat*, non *munere palpat*; est enim fere idem ac si dixisset *et quem Latinus*

palpat Th. submissa), etsi, quæ talis fuisset horum hominum coniunctio, ut Latinus Thymelen pro se submitteret, ignorabam. Confirmavit hanc sententiam memorabile scholion ad sat. IV, 53, unum ex iis, in quibus res historicæ recte et sine ulla perturbatione traduntur, et, quod in his scholiis rarissimum est, laudato bono auctore. Scriptum est enim præter alia; *eum fuissent inter delatores potentes apud Domitianum et hi, Armillatus, Demosthenes et Latinus archimimus, sicut Marius Maximus scripsit*. Commodus Maximus in vita Traiani (nam Traiani et proximorum imperatorum ad Eliogabalum vitas scripsit) sævitiam temporum Domitiani et delatores commemorare potuit. Carum Domitiano Latinum fuisse, constat ex Sueton. Domit. 15 et Martial. IX, 29, 7 et 8¹⁰).

His locis visum et subiicere faciliorem, in quo non animadversa verborum vi de re ex antiquitate repetita intellecta sunt, quæ a Iuvenale pro sententia communi posita erant. In satira enim tertia, postquam dixit, quantopere pauperes Romæ premerentur et contemnerentur, hæc addit (v. 162. 163)

Agmine facto

Debuerant olim tenues migrasse Quirites,
quæ vulgo de secessione plebis in montem sacrum accipiunt; tunc pauperes homines non solum secedere, sed plane in alia loca migrare nec redire debuisse. Verum nec sententia apta est, quum de suorum et proximorum temporum iniquitate queratur, nec ea omnia in uno *migranti* verbo insunt,

- 10) De Thymele locus est in sat. VI, 65. 66, ubi, ne multa dicam de rebus parum honestis, male coniungitur *subitum et miserabile, longum*; nam neque copulæ ita positæ et omisæ exempla prolata sunt aut inquam preferuntur, et inaudita prorsus significatio verbis adfigitur, vocabulo *longum* vel ridicula; quod enim hoc genus saltationis est, quod *longum* exprimat, aut quis hic affectus? Nec sane hæc exprimebantur, sed mollia et lasciva, quæ quo modo spectentur a feminis, poeta describit. Interponendum est:

Appula gemit,

Sicut in amplexu, subitum et miserabile: longum

Attendit Thymele, Thymeles tunc rustica dicit.

Adiectiva pro adverbis sunt; longum attendit, cuius animus plane defixus est in contemplatione nec inde abstrahi potest. Minime autem Thymeles nomine rusticam et rudem puellam appellavit. Tanta libidinis movendæ arte Bathyllum saltare dicit, ut vel Thymele rustica et artis imperita videatur et discat.

quod præferea alio tum loco, ut in quo uno tota esset sententiæ vis, collocatum esset; illa autem *agmine facto* vitiose redundarent; agmine enim facto sane illi veteres secesserunt. Error est in particula *olim*, quæ ex huius ætatis loquendi usu posita est fere pro eo quod est *iamdudum* (Vid. præter lexica Spalding ad Quintil. IX, 3, 87. Iuven. IV, 96. Plin. ep. I, 41. Tac. Ann. XII, 66). Hoc igitur tantum poeta dixit, iamdudum pauperes in tantis malis, quæ Romæ eos premerent, omnes coniuncto consilio discedere debuissent.

Ut in hoc loco unius vocabuli vis non satis animadversa errorem peperit, sic, ut iam res historicas mittamus et de grammaticis quæramus, neglecta structuræ grammaticæ ratio multo maiores turbas dedit in alio eiusdem satiræ loco. Umbricius enim commemorata Græculorum adulandi et simulandi arte, hæc subiicit (v. 92 sqq.):

Hæc eadem licet et nobis laudare, sed illis
Creditor. An melior, quum Thaida sustinet, aut quum
Uxorem comoedus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? Mulier nempe ipsa videtur,
Non persona, loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum et tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comoeda est.

Quorû versuum quum umbra quædam sensus facile appareat, ipsum tamen sensum nemo ita expedit, ut aut recta esset sententiarum consecutio aut interpretatio grammaticæ ex verbis efficeretur. Primum interrogationi hanc vim subiiciunt, ut nemo Græculo isto melius comoediam agere dicatur; Græculos non solum adulatores esse, sed histriones. In quo primum qui pronomen *quisquam* (exponunt enim *an quisquam melior Græculo comoedus, quum etc.?*) id est, id vocabulum, sine quo sententia nulla est, a se sumunt, non a poeta, vehementer errant; quis enim unquam, quum interrogando negaret, omisit pronomen, ex quo solo perspiciatur negandi vim in interrogatione inesse? Deinde hoc efficiunt, ut Iuvenalis dicat, omnes

Græculos veros esse histriones et in scena partes agere uxoris, Thaidos, Doridos, quo quid potest esse aut per se ineptius aut a Iuvenalis consilio alienius? Sed quum ita hæc interpretentur, sequitur, ut proxima illa *Mulier nempe* &c. de eadem omnium Græculorum arte dicantur. Itaque in iis, quæ deinceps subiiciuntur, plane se hæerere sentiunt; pravissima est enim hæc sententiarum consecutio: omnes Græci optime comoediam agunt; neque *tamen* summi histriones Græci mirabiles erunt et excellent. Tota enim natio comoeda est. Itaque qui hoc sensit, Schraderus, *tamen* mutari volebat in *tantum*, Heineckius pro *tandem* dictum esse. Augetur etiam perversitas sententiæ, quod recentiores, Achaintre duce, *illuc* accipiunt *in ea arte, id est, fallendi*, quasi aut ea ars nominata sit aut ita poni adverbium ullo modo possit. Harum difficultatum unam et alteram evitant qui, ut nonnullos fecisse opinor, interrogationi initio positæ hanc tantum vim subiiciunt, ut Græcia optimos habere comoedos dicatur. Sed neque hæc ex verbis efficiuntur, neque ad ea, quæ dicta superius a poeta hic confirmantur, de omnium Græculorum arte, apta sunt, neque ad extrema illa: *Natio comoeda est*. Componentur hæc invento, quod sane difficillimum non est, primæ sententiæ subiecto¹¹). Id in his verbis: *An melior, quum Thaida sustinet aut quum uxorem comoedus agit* &c., quoniam ex superioribus non intelligitur, (poterat enim per se *an melior* dici hoc sensu: an potius melior is, de quo loquimur, est tam, quum,) commune est utriusque sententiæ, positum in altera, *comoedus* (ut v. 40. 41. *Qualis ex humili magna ad fastigia rerum Extollit, quoties voluit fortuna iocari*; et IV, 70. *Nihil est quod credere de se non possit, quum laudatur Dis æqua potestas*. Erunt quibus verba *comoedus, fortuna, Dis æqua potestas* interpunctione a proximis disiungenda videantur; sed hoc est signis indere, quibus antiqui non utebantur). Hec intellecto aperta et apta omnia erunt facileque decurrent sententiæ: Tanta est Græculorum adulandi et simulandi ars, ut eam non superent histriones difficillimas partes in scena tuentes et viri mulieres agna-

¹¹) Unus de hac re Schrader cogitare videtur, sed coniectura quærebat, quod adeat.

tes. Concedo, ita has partes ab iis peragi, ut veræ mulieres videantur; (acerbe ita laudando foeditatem scenæ et nimis diligenter expressas huiusmodi res notat;) et tamen in hac tanta histrionum arte vel nobilissimâ histriotes inter Græcos (*illic*) mirabiles non erunt; tota enim natio natura et in vita quotidiana comoeda est, ut ipsi artifices huius generis non admodum excellere videantur. Restat in v. 94 res minuta, expedienda tamen vel ideo, ut novo exemplo ostendatur, quam nihil prosit in scriptoribus enarrandis confusa quedam rerum non accurate intellectarum coacervatio. *Dorida enim nullo cultam palliolo* intelligunt aut Doricam mulierem aut scortum Doricæ mulieris more nudam, quia *Lacœnas παυρομυρίδες* fuerint. Verum aliud est *παυρομυρίδα* esse nec tunica (*χιτών*) uti gentis more, aliud nudam; sed sit hoc a poeta tractum ab illis, qui illum morem calumniabantur; ipsi illi interpretes (adeo sunt inconstantes) *palliolum*, Ferrarium et Salmasium sequentes, capitis tegumentum esse narrent, quo sane *Lacœnas* magis quam alias caruisse, traditum non est; itaque nuditatis et inde scorti significatio in solo Doridis nomine remanet, et in ea, quæ nuda, certe non caste vestita fuserit, narratur tanquam præcipuum, caput tegumento caruisse. Porro palliolo meretrices solitas fuisse caput obrubere dicunt. Itaque hoc loco meretrix significatur ex eo, quod *non* ita vestita fuerit, quemadmodum meretrices solerent. Imo, inquit, impudens Græcus notatur, in scena facie aperta sine palliolo agens. Quæ quæso impudentia histrionis faciem non occultantis? etsi occultabat persona, ut palliolo opus non esset. Et quis hic locus histrionis notandi, qui habitum ad paratæ, quas agebat, accommodabat, quum habitus descriptione poeta, quæ persona intelligenda sit, significet? Deinde palliolum capiti ægros et molles imposuisse novimus; (de meretricibus incerta res;) faciem eo occultatam adeo nemo dixit, ut palliolatum Claudium Iudis præsedisse legamus (Sueton. Claud. 2), palliolatos dixisse homines molles (Quintil. XI, 3, 144). Sed mittamus hæc tam perturbata, quæ non exagitarem, nisi late fustum et alibi et per commentarios ad Iuvenalem hoc genus esset, tollendum aliquando et efficiendum. Partes mulierum Iuvenalis triplicis generis ponit; primæ sunt

meretricia (Thaidis), secundae uxoris; iam patet, tertiae neque meretricia esse, neque certae nationis mulieris (quid enim hoc nationum discrimen ad illam partium distributionem?), sed, quae relinquitur, ancillae; ea Doridis nomine significatur, Graeco et servili (cfr. Petron. Satiric. 126. Doris libertina est in inscriptionibus apud Grut. 878, 3. 612, 10.), et habitu; palliolum enim non capitis tegumentum intelligendum, quod nunquam ornatus causa sumebatur, ut *culta* illo dici posset, sed vestimentum superius muliebri, quo sensu praeter Cicer. de Divin. II, 69. Ovidius saepius *pallium* dixit, inferioris tamen ordinis mulierum, ut coniicie ex Martial. IX, 33, 1; nam ibi quoque de vestimento intelligo; certe ita intelligendum est apud eundem XI, 28, 8, ubi qui capitis tegumentum esse putant, grave sane onus capiti feminae imponunt, quinque vellera. Significatur igitur ancilla aedula, leviter vestita, sola tunica, sine palliolo, quemadmodum viri tenuiores tunica sine toga utebantur. Sed satis dictum de re neque per se gravi neque magni ad universi loci sententiam momenti.

Alius eiusdem satirae loci sententiam non tam grammatica quam rhetorica orationis forma non satis perspecta obscuravit, peperitque in verborum vi constituenda singularem licentiam. Ubi poeta Umbricium aedificiorum urbis fragilitatem et perpetuae inde ruinarum metus commemorantem inducit, haec scripta sunt (v. 193 sqq.)

Nos urbem colimus tenui tibi-
 cinae faltam
 Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
 Villicus et, veteris rimae contextit hiatum,
 Securos pendente iubet dormire ruina;

in quibus, ut de hoc primum dicam, versus tertius duram habet orationem et, ut opinor, non Latinam, quam recte Rupertius, alios secutus, emendavit, restituta paucorum codicum lectione *quam tenuit* pro *contextit*. Frustra enim Weber post Wunderlichium ad omissam particulam *et* confugit, quae in hac orationis structura intelligi nullo modo potest. Duplex est enim eius omittendae apud Latinos ratio, primum in initio periodi, ubi, in concitata et brevi oratione, id, quod condicionis loco est, ponitur et esse fin-

gitur; sic enim huiusmodi loci accipiendi potius sunt, quam per interrogationem; itaque re vera non omittitur, sed eius ponendæ causa tollitur; alia instituta orationis forma, quale est in hac ipsa satira v. 100: *Rides: maiore cachinno Concutitur: flet, si lacrimas conspexit amici*; (cfr. XIII, 215 et 227, et, ne longus sim, quos laudavit auctores Stallbaum ad Ruddim. Institutt. II. p. 356, Beier ad fragm. Cic. oratt. p. 46 sqq. Bernhardt Synt. Græc. p. 385;) deinde multo rarius vere omittitur in media oratione in eadem concitatione, ubi condicio brevissime uno duobusve verbis comprehensa, sententiæ primariæ interposita, ipsa verbi forma indicium sui facit, quemadmodum dixit Virgil. *Æneid.* VI, 30: *Tu quoque magnam partem opere in tanto, sineret dolor, Icare haberes*, et Iuvenalis supra v. 78: *Græculus esuriens in coelum, iusseris, ibit*, et Senec. consol. ad Marc. 6: *par ad honesta, libeat, facultas*, et quæ sunt horum similia ¹²⁾. Hic quidem, in media periodo, præcedente *et*, sequente perfecto indicativi tempore, non concitata oratione, non brevi, omitti nullo modo potuit. Sed de sententia videamus. Vulge enim hoc dici putant, adeo male curari vitia ædificiorum ab eo, qui ei rei præfectus sit, villico; hunc nonnulli sedium dominum intelligunt, plerique autem magistratum aliquem, ex iis rursus alii ædilem, alii præfectum urbis. Et de hoc Weber asseverat. Ubi autem eo ventum est, ut demonstretur, quo modo ad hunc hominem significandum *villici* nomen aptam sit, respondent, villicum appellari quemvis procuratorem ac dispensatorem; sic *villicum alimentorum*, *villicum a plumbo* dici. Ut accipiam testimonii loco illas appellationes hominum infimi ordinis ex inscriptionibus posterioris ætatis, neque reiiciam, quem ex epigrammate in Priapum, quod falso Tibullo tribuitur, afferunt, *villicum ærarii*, illud certo concedent, addendum esse, cuius quis rei villicus sit. Verum omnino Iuvenalis tempore hoc nomen pertinebat ad servum villæ et servis rusticis præpositum. At sat. IV, 77. Pegasus, præfectus urbis, *attonitus positus modo villicus urbi* dicitur. Itaque additur primum *urbi*; deinde quid magis ei sententiæ,

12) Longe diversa, quam Weber et Ramshorn comparant, Germanici sermonis ratio, nostri quoque.

pro qua hoc afferunt, contrarium quam ipse ille locus. Ibi enim Pegasus, ut urbs servire intelligatur, ridicule villicus urbis appellatur tanquam servis praepositus; additurque *anne aliud tunc praefecti?* Isto modo ex Cic. in Verr. III, 50 confici potest, etiam praetores Romanorum simpliciter villicos appellari potuisse. Vellem praeterea, qui aedilem praefectumve urbis intelligunt, dixissent, putarentne hos privatorum aedificiorum reficiendorum curam habuisse, rimas contexisse, tum securos dormire inquilinos iussisse. Intelligamus igitur apud Iuvenalem, qui nominatus est, aervum villae curatorem. Comparatione utitur ad fragilitatem illam aedificiorum ostendendam, sed eam invertit. Quum enim dicendum esset, urbem non aliter aedificatam esse, quam quo modo villae rimas villicus incuriosus tegat, non reficiat, hoc dixit: Nam [sic (isto modo, quo in urbe firmitati domuum hominumque saluti prospicitur) villicus negligens villae consulere solet²³).

Quoniam varia errandi genera positis exemplis notavimus, non omittemus non infrequens erroris genus positum in verbis minus recte nec tamen contra leges grammaticas coniungendis et separandis. Huius rei primum leve sit exemplum, sumptum non ex late propagato errore sed ex unius sententia nuper proposita. In sat. enim I. v. 28. haec de Crispino posita sunt:

Ventilet aetivum digitis sudantibus aurum,
in quo versu Pinzger (Ephemerid. Jen. 1822. Apr. n. 80), improbata vulgari interpretatione de annulis levioribus per aetatem sumptis, quod nullis veterum testimoniis eum morem fuisse demonstretur, *aetivum* pro adverbio esse vult, coniungique *aetivum sudantibus*, quod commentum una versus ratio evertit; quum enim in eadem sententia in fine prioris hemistichii adiectivum, in posterioris substantivum positum sit, eorumque ea sit

²³) Error est alioquin non recentissimus; in scholio enim ad IV, 77 de villico urbano, id est, ut videtur, de praefecto intelligitur hic locus; sed ea scholii pars non est in cod. Sangall. De Heineckii et Weberi errore illud *sic, aetivum*, quod cum contemptu de re levi et sine cura acta dicitur, huc vocantium, nihil dicam. Huiusmodi orationis *modus* ab hoc loco alienissimum est, ubi *nam sic* refertur ad superiora et causam reddit. Nec *sic* per se est *leviter, negligenter*, ut *sic* obstat aut *negligenter* obstat.

grammatica ratio, ut inter se coniungi possint, interiecto eiusmodi verborum complexu, qui per se plenus esse possit (*digitis sudantibus*), necessario, qui Latinos versus Latine leget, adiectivum et substantivum coniungat¹⁴⁾. Ut enim liberior est in veterum sermone a grammaticæ vinculis verborum ordo, quam in nostro, magisque ad dicentis arbitrium fingitur, ita rursus orationis cursus intervallis distinctus magis in eo eminere et facilius sentiri videtur; quo quum accederet verborum per varias formæ mutationes declinatorum aut similitudo ad ea coniungenda impellens aut dissimilitudo ad distrahenda, non carebant antiqui, qui paucis aut nullis orationis interpungendæ signis utebantur, nec, si usi essent, ut a librariis recte semper ponerentur, efficere potuissent, naturali quodam adiumento ad ea, quæ scripta erant, facile et recte legenda, quod nobis quoque adhibendum est in verborum iunctura in locis dubiis constituenda; deinde autem in iis, quæ aut numerorum oratoriorum aut versuum arte adstricta sunt, cavendum est, ne verborum interpretatio ab artificiosa illa orationis forma discrepet. Voluit quod Weber in sat. VIII, 202 scripsit: *damnat enim tales, habitus et damnat et odit*, ad non solam propter sententiam perineptam reprehendendum est, (neque enim Gracchus illos gladiatores damnabat, sed nolebat eorum armis et habitu pugnare, quum retiarius esse mallet; nec, si homines damnasset, cur gravius de habitu (*et damnat et odit*) diceretur, erat;) sed propter male factam verborum separationem. Etsi enim ad versus legem apte oratio insistit post *tales* in cæsura tertii pedis, naturali tamen ratione omnes ad accusativum pluralis numeri adiectivi (*tales*) cum subiecto accusativo substantivi eiusdem numeri coniungendum ferebantur, ut in cæsura quarti pedis insisteretur. Itaque recte *et* pro *sed* restitutum est, commu-

14) Ipsa Pinzeri obiectio, etsi Weber ea ita commotus est, ut mallet de gemma alius coloris per ætatem sumpta intelligere, quasi de eo more magis constaret, levissima est. Neque mos hic fuit, sed omnium commenta superans Crispini mollities. Et de leviori anulo agi doceat primum ipsa verba *digitis sudantibus*, quibus vel hoc onus delicatulis digitis grave esse significatur, deinde proximus versus, cuius planè sunt obliti, *nec sufferre queat maioris pondus gemmae*; quibus verbis dici apertius potuit, fuga oneris magnarum gemmarum leviorum per ætatem anulum sumptum?

post *habitus* ponendum (ut fecit Pinzger de vers. spuris et male suspectis in Iuven. sat. p. 18.). Nec melius idem Weber in eadem satira v. 28 et 29 edidit

rarus

Civis et egregius patriæ contingis, ovanti
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri
Invento.

Neque enim ullo modo participii dativus (*ovanti*) extremo versus loco positus a substantivi dativo divelli potest in eodem hemistichio post graviorem casuram posito; (quum enim *patriæ* a *contingis* distrahi nequeat, post *egregius* insistitur.) Sententia tantum abest ut melior facta sit, ut mihi nimis bonâ videatur. In vulgata interpunctione (*contingis ovanti*;) exprimitur patria sibi de bono cive gratulans. In altero versu non opus erat dici, qui sacrum illud *εὐφημα* exclamaret; ovantem id facere. Nec satis opinor ad naturalem verborum iuncturam et versus formam interpretes attenderunt in sat. V v. 121 et 122. (*Structorem interea, ne qua indignatio desit, Saltantem spectes et chironomonta volanti cultello*;) intellexissent enim coniungenda esse *saltantem* et *chironomonta* (sic enim scribendum est ex optimo Schurtzfleischii cod. et edd. vett.; etsi malim Græce exprimi *χειρονομοντα*), non *structorem* et *chironomonta*, neque ex participio substantivum inauditum (pro eo, quod est *χειρονόμος*) finxissent. Non chironomus aliquis præter structorem adhibebatur (quale enim eius esset in hac re munus?), sed structor in cibo carpendo *χειρονομους*). Nam VI, 263 ne-

- 15) Exemplum ex præse orationis scriptore huius in verbis iungendis observationis penam per se levissimum sed ad rem declarandam satis aptum. Cic. epist. ad Fam. X, 5 extr. hæc scribit Plancium alloquens: *Magna spes in te, ut in tuo exercitu magna expectatio*. Potest aliquis uti loco ita interpuncto, ut doceat dici *magna expectatio est in re* pro eo quod est *de re*. Sed homo veterum quum legisset *in te*, sequereturque *et in* hæc distraxisset; continuasset hæc *magna spes in te et in tuo exercitu*; et continuari Cicerb volebat, ut apparet ex rhetorica repetitione vocis *magna*; pronuntiandum igitur: *Magna spes in te et in tuo exercitu, magna expectatio*. Sunt hæc parva, sed propter horum ignorance in magnis erratur.

que ad versum neque ad grammaticam et vim verborum attenderunt, qui in his verbis

quanta

poplitibus sedeat, quam denso fascia libro

aut non viderunt, ad vocem *fascia* verbum non omissum esse posse, quod in prioribus membris exprimatur, (ut Weber, qui languidissimum *illi adsit* nobis obtrudit,) sed repetendum *sedeat*, aut, hoc intellecto, non senserunt non posse diversa esse huius verbi subiecta, sed unum (*fasciam*), nec verbum priore loco aliter poni, deinde alio sensu repeti. Itaque recte Manso in loco aperto hoc dici vidit: *quanta, quam denso libro fascia sedeat poplitibus*, ut illud *quanta* deinde amplificetur; quem contra ita Rupertius et Weber pugnant, ut non solum de verborum iunctura nihil dicant, sed ne id quidem doceant, ubi *poplitibus sedere* sit *poplitibus se excipere*, (etsi Weber, quid verba significant ignorans, videtur accipere pro eo quod est *stare proiecto pede*), nec cogitent, qui hoc statu utantur, contrahere se ac minores facere, non (ut illi narrant et narrare coguntur propter vocem *quanta*) extendi. Gravissimi ex mala verborum coniunctione errores orti sunt in septimæ sæturæ v. 175 sqq., ubi ita scriptum est

Tenta,

Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti

Lautorum pueros, artem scindens Theodori.

Poeta rhetorem alloquitur, quem schola vix alit¹⁶), eumque iubet, mutata arte, tentare (non quærendo, ut Rupertius exponit, sed experimento capto), quanti pueros doceant fidium et cantus, vilium artium (Iuvenalis et seve-

16) Vulgo versus superiores inde ab 166 intelligunt de rhetore, qui scholam reliquerit et caussidicus factus sit. Verum nihil dicitur, cur in hoc novo vitæ genere non maneat. Itaque herent aut herere debent, ne alia commemorem, in particula *Ergo* v. 171, de qua Rupertius: "ergo has ob causas, nisi potius dictum pro *enimvero* aut *profecto*." Hoc est verba interpretari Iuvenalis rhetorem describit, non scholæ valedicentem, sed, ut mercedem debitam a patre discipuli extorqueat, actionem in eum instituere coactum. Quod quia necesse sit, ipsaque merces, quæ tanta molestia constet, exigua, poeta suadet, ut artem mittat. Apparet, omnia de rhetore scholastico dici, non caussidico. etsi suam ipse litem persequitur.

riorum iudicio) magistri, Chrysogonus et Pollio. Iam hi quo modo artem Theodori (Theodortis enim Gadareus clarissimus fuit rhetor; vid. Spald. ad Quintil. III, 1, 17) scindere dicantur, adeo obscurum est, ut fuerint, qui Chrysogonum et Pollionem in rhetores converterent, contra coherentiam loci et ipsius Iuvenalis testimonium (VI, 74 et 387), ac ne sic quidem exitum reperirent; nam scindere rhetoricam volunt esse omnia minima mansa tradere, cuius significationis nullum exemplum habent. Plerique tamen, nihil in hominibus novantes, *scindere* interpretantur *irridere* contra usum loquendi, sententia languida. Cantor enim non magis rhetoricam curabat et irridebat, quam alias artes. Weber autem *scindere* esse vult *dilacerare, opprimere*, eodem sententiæ incommodo, et, quod evitandum putabat, non minus discedens ab usu sermonis. Hæc omnis difficultas tollitur, si oratione in cæsura post *pueros* insistente, participium non cum proximis, sed cum eo subiecto, quod in *tenta* inest, coniunxerimus. Iam lepide rhetor iubetur libellum rhetoricum, quo usus antea erat in arte tradenda, scindere et cantor fieri. Hæc est enim ars Theodori, non rhetorica universa (quæ non scinditur nisi ab iis, qui imperite tractando divellunt). Hoc enim nomine (Græci *τεχνάς* dicunt) compendia, systemata, aut quæ sunt alia nostra nomina, rhetoriæ, postea grammaticæ quoque, inscribi solebant. Vid. lexic. (etsi minus plene de ea significatione traditum in Germanica Forcelliniani lexicæ editione) et Spald. ad Quint. I, 1, 26. II, 15, 4. V, 13; 59. X, 1, 15. Atque hoc quidem loco versus ratio tantum monstrat, hæc coniungi posse, non iungenda esse. Et tamen post illud *tenta* desiderabatur aliquid; itaque lectores antiqui, ubi ad tertium versum ventum erat, eo minus dubitabant *scipdens* eo referre, quod de Pollione nihil addendum erat singulatim magis, quam de Chrysogono. Itaque Iuvenalis non magis ambigue scripsit, quam, ut Græco utar exemplo, Euripides, apud quem Helena in tragoedia cognomini v. 414 dicit, ut quidem nunc interpungitur,

ὅχλον γὰρ εἰσπεσεῖν ἡσυχρόμην,
 αἶσ' ἰσορῆσαι καὶ ἐμὰς ἀναχλανας...

idque sic intelligitur: verebar turbæ me immittere, ne videret malas ve-

ates meas. Verum tum non ὥστ' ἱστορήσαι, sed μὴ ἱστοροῖν dicendum erat, nec ἱστορεῖν, pro ἁρᾶν Euripides posuit. Insistendum est enim in cæsura et interpungendum

ἔχον γὰρ εἰσπεσεῖν ἥσυχνόν μιν,
ὥστ' ἱστορήσαι, τὰς ἐμὰς δυσχλαϊνίας,

id est, pudore enim propter vestes malas retinebar, quo minus turbæ me subiiciendæ causâ immitterem; ἥσυχνόν μιν τὰς δυσχλαϊνίας εἰσπεσεῖν dictum nsitata structura, eo, quod facere pudet, per infinitivum elato, eo, propter quod pudet, per accusativum. Xenoph. Anab. II, 3, 22: ἡσυχνότερον καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν.

Alterius generis divulsorum, quæ vel sola orationis formæ coniungi iubeat, verborum, cuius ex Iuvenale exempla supra posui, duo ex aliis poetis subiungam. Apud Persium sat. I. versum 92 sic interpungunt: *Sed numeris decor est, et inactura addita crudis*, et interpretando distrahunt; sed, ut nihil dicam de *crudis* illis, quæ per se dici volunt, Latinus homo neque *crudis* ab *nummis*, neque *est* ab *addita* sciuntisset, neque *est* primum intellexisset ita, ut esset *nummi decorem habent*, deinde ex eo *est* copulæ loco ad *addita* repetisset. (Multo minus probanda erant, quæ Meister commentus est; homo iuriconsulti acumine in rebus philologicis, quarum imperitus erat, abutens, multum ille a Cramero et eius similibus divergens.) In Catulli carm. 64. v. 103 editur: *Non ingrata, tamen frustra, munuscula divis Promittens*, ut sit sensus, munera non ingrata quidem obtulisset, sed tamen frustra. Nec tamen quisquam, quum legisset *Non ingrata*, ab his disiuncturus erat *tamen*, nisi subsequenti vocabulo adhereret, sed uno tenore continuaturus *Non ingrata, tamen frustra*. Et postulat idam sententia; alioquin enim hic versum cum superioribus omnino non coniungitur. Neque sane frustra munera obtulit; volebat enim pro victoria Thesef, et vicit; nihil ad hanc rem pertinet insequens Ariadnæ calamitas. Neque gratæ sunt diis munera, quæ respuunt nec obsequuntur. Copiosius igitur, ut solet, Catullus eandem rem et adiectivo et adverbio expressit: non ingrata tamen, munuscula fuerunt et frustra oblata. Non singulorum denique ver-

horum, sed totius sententiae male disiectae exemplum est apud Iuvenalem in sat. VI. v. 535 sqq.; versum enim 538. (*Et morosa caput viso est ar- gento serpens*) superioribus adiungendum esse, ut eo continetur portenti expiandi descriptio, non, ut vulgo intelligunt, dei placati signum, patet tum ex particula *et*, tum ex verbi tempore (*visc est*), tum ex eo, quod post illa (v. 535.) *Ille petit veniam*, altera quoque sententia, qua precum deos fle- ctentium vis significatur, ab eodem pronomine incipere debet (v. 539. *Il- lius lacrimae meditataeque murmura* etc.). Sed prope devenimus iam ad ea, quae criticae propria haberi solent in veterum scriptis tractandis, quae ab initio in interpretandi opera, quae multo magis in his satiris exercenda est, nos versaturos dixerimus. Nec, quod efficere volebatur, plane præ- termissum ullum videtur præceptum eorum errorum genus, qui in verbis sen- tentiisque poetas enarrandis committi solere animadvertimus. Itaque ad ea, quorum causa haec scripsimus, transferenda oratio est, adhibebus nec spem- didis et paucorum hominum ad maiora et communia.

Redit natalis FREDERICI SEXTI, anni in patria salute tuenda consumiti finis, novi in iisdem publicorum commodorum studiis consu- mendi initium, academiamque nostram ad vota pro capite optimi et augustissimi regis publice suscipienda et cum universae patriae votis coniungenda vocat. Fe- stem igitur conventum academia nostra, auctoritate collegii, quod rebus nostris praest, die XXX Ianuarii hora XII in auditorio domus regis hu- ius rei causa agendum indicit, in quo IOANNES SYLVESTER SAX- TORPH, universitatis rector, oratione habita de iis principis virtutibus, quibus regnum maxime firmatur, piis doctorum civiumque academicorum sensus interpretabatur. Idem more sollemni eventum certaminis literarii ci- vium academicorum proximo anno initi exponet et lectis censorum de commentationibus certantium iudicia victores nominatim renunciabit.

Novi certaminis hoc anno iungendi materia munificentia et auctoritate regia, consilio collegii, quod res academicas et scholasticas moderatur, aucta

est, adiunctis ad eas disciplinas, unde antea quæstiones depromi solebant, literis orientalibus. Quum autem sequum videatur, iis, qui in hac quæstione et in ea, quæ ex historia naturali iamdudum proponi solet, versentur, propter materiæ genus maius temporis spatium concedi, decretum est auctoritate regia, ut ad has quæstiones tractandas biennium studiosis adolescentibus detur. Id, tamen hoc anno ad alteram tantum ex quæstionibus historiæ naturalis pertinet; prior, quæ iam ante proposita repetitur, eandem, quam reliquæ, condicionem habet, quas qui tractabunt, commentationes suas intra Cal. Decembres huius anni rectori universitatis tradere debebunt, qui autem quæstionem philologiæ orientalis et historiæ naturalis secundam, intra Cal. Decembres a. MDCCCXXXI. Quæstiones hæc sunt:

IN THEOLOGIA.

Quæ in monumentis antiquis reperiuntur traditiones de fatis apostolorum robnsque ab iis gestis, ex fontibus colligantur atque crisi historicæ subiiciantur.

IN IURISPRUDENTIA.

An et quatenus actiones culposæ ex iustitiæ rationibus ad delictorum numerum referendæ sunt? quæque regulæ in his puniendis servandæ? quidque cum leges patriæ tum potissimæ exteriæ hac de re statuunt?

IN MEDICINA.

Quibus rationibus physiologicis et pathologicis quibusque phænomenis prægressis et præsentibus medicus de absoluta hominis morte ante putredinis accessum ita sibi persuasum reddat, ut salva conscientia, in re saltem forensi, ipse cadaveri cultum anatomicum adhibere aut illius humationem sua iureiurando devincta auctoritate permittere queat?

IN PHILOSOPHIA.

Platonis de poesi et artibus imitatoriis sententiam in libris de republica propositam accurate et plene ad oris in vocare, respectu habito tam ad principia universalis, quam ad ipsam summi viri philosophiam.

IN HISTORIA.

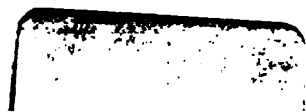
Investigentur quæ a veteribus de transitu Hannibalis in Italiam per

IN AESTHETICIS.

At udvikle de græske og nordiske Mythers Forskjellighed i Lighederne
og deres Overeenskomst i Forskjellighederne.

Restat, ut ex universo numero civium natales boni regis læte cele-
brantium eos, qui rebus Academicis favent et ad quoscunque pertinent, ad
hunc costum frequentia sua orpiandum ea, qua par esty observantia invil-
temus.

SUB UNIVERSITATIS SIGILLO.

LI 13.437.27

De locis aliquot luvenalis interpre

Widener Library

005953571

3 2044 085 206 605